

William Briggs

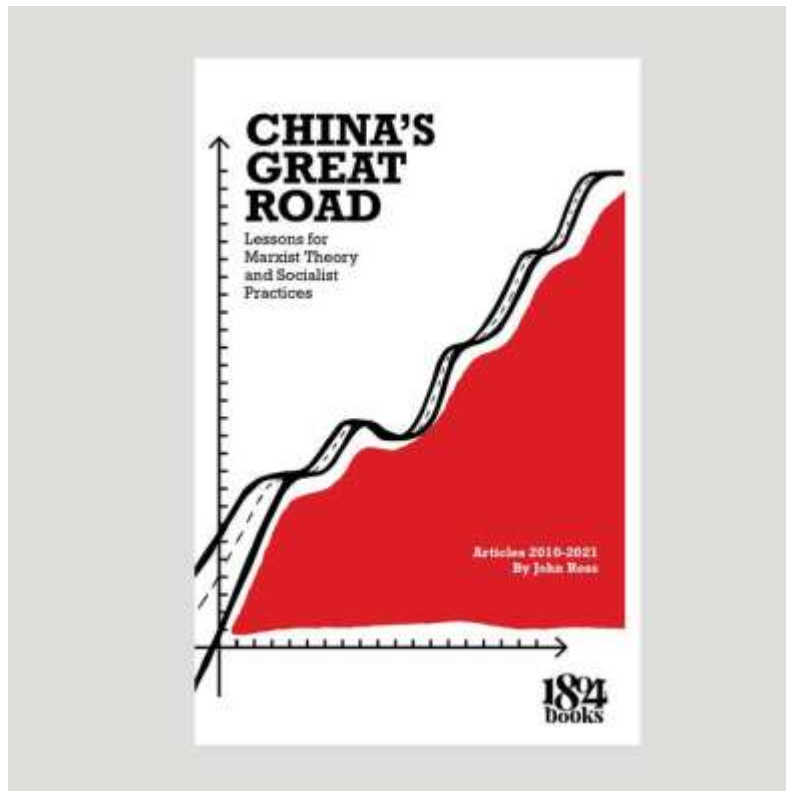
John Ross och myten om socialism med kinesiska skrivtecken

Ur *Links International Journal of Socialist Renewal*, 21 januari 2022

Som framgår av presentationen nedan, så var John Ross på 1970-talet en ledande medlem i Fjärde internationalens brittiska sektion IMG. Nu, bosatt i Kina, har han lämnat sina dåvarande ståndpunkter och förvandlats till en i det stora hela kritiklös beundrare av dagens Kina, som han ser som en framgångsrik socialistisk stat. För de allra flesta marxister och socialister framstår detta som rent absurt, eftersom Kina tvärtom framstår som en stat där kapitalismen återupprättats, en process som tog fart på 1970-talet (efter Maos död), med Deng Xiaoping som viktigaste arkitekt – se lästipsen efter artikeln om detta.

Föreliggande artikel tittar närmare på de uppfattningar som John Ross står för. Utgångspunkten är en bok där han utvecklar sin syn på dagens Kina:

Martin F

Knappast en vecka utan att en ny bok, kommentar eller vetenskaplig avhandling publiceras om Kina i det tjugoförsta århundradet. I de flesta framställs Kina som ett hot och många sätter likhetstecken mellan detta och att Kina skulle vara socialistiskt. Svartmålningen är reell. Hotet är reellt, även om det är ett hot som härrör från USA och dess allierade. Men oavsett alla attacker i

Väst går det inte att betrakta Kina som socialistiskt.

Karakteriseringen av Kina är ett avgörande inslag i USA:s kampanj mot Kina. Kinas ekonomiska framgångar hotar USA:s hegemoni. Vänstern vänder sig med all rätt mot de hot som kommer från USA. Socialister förstår att flera hundra miljoner människor har lyfts ur fattigdomen i Kina. Men vad de inte kan gå med på är att Kina är ett socialistiskt land eller att dess framsteg har något att göra med socialism eller marxism.

Det behövs klarhet i vår analys av vad Kina står för. En del röster inom vänstern lyfter fram Kinas påstådda socialistiska förankring. Deras argument håller dock inte för någon närmare granskning.

Vem är John Ross?

På 1970-talet var John Ross en ledande medlem av trotskistiska International Marxist Group (IMG) i Storbritannien. Efter att ha arbetat i Moskva på 1990-talet återvände han till London som rådgivare till stadens dåvarande borgmästare Ken Livingstone. Senare flyttade han till Kina, där han arbetat som akademiker, ekonom och skribent. På sin blogg *Learning from China*, sina inlägg på webbsiten *New Cold War* och i sin senaste bok, *China's Great Road*¹ hävdar han att Kina är socialistiskt, följer en socialistisk politik och vägleds av marxismen.

För Ross och många andra inom vänstern var Sovjetunionens sammanbrott oerhört störande. Oavsett hur olika delar av vänstern såg på Sovjetunionen skulle upplösningen av landet lämna sina spår.

Ross ger en bild av världen som inte kan kallas annat än ytlig. Sovjetunionen föll samman och Kinas ekonomi gick snabbt framåt. Detta framställs närmast som bevis för Kinas överlägsna förståelse av marxistisk teori. Båda länder upplevde djupgående samhällsliga omvälvningar, men de samhällen som uppstod var varken socialistiska eller kapitalistiska. På lång sikt handlade det endera om en övergång till socialism eller att kapitalismen skulle återupprättas. I fallet Sovjetunionen är resultatet alltför tragiskt uppenbart. Även i Kina har kapitalistiska förhållanden fullbordats, men låtsasleken om ”socialism med kinesiska skriftecken” fortsätter.

I allt Ross skrivit på sistone jämför han och ställer dessa båda stater mot varandra i syfte att ge trovärdighet åt talet om att Kina är socialistiskt. Med hjälp av riklig användning av statistik, de stora framstegen inom hälsovård, medellivslängd och läskunnighet har han gått in för att framhäva det som varit kännetecknande för Kina sedan 1970-talet och öppningen mot Väst. Däremot använder han inte den statistik som visar den oerhörda ojämlikhet som också råder, klyftan mellan rika och fattiga och bortser glatt från att Kinas nya rikedomar ytterst kommer från de kinesiska arbetarna och det mervärde som dagligen pressas ur dess.

Historien och den långa marschen från Moskva till Beijing

Det finns inget bättre sätt att återge 1900-talets historia och utvecklingen av politisk teori än med utgångspunkt i erfarenheterna från Sovjetunionen. Ross bygger på detta i sitt arbete och då i synnerhet i den nyskrivna artikeln [Witnessing at first hand the USSR's disintegration made me intensely understand the scale of China's success](#). Denna långa artikel, först publicerad på hans blogg *Learning from China* (31 december 2021) och återgiven i *New Cold War* (3 januari 2022) är delvis kortfattad historia, delvis kortfattad ekonomisk historia och delvis kortfattad teoretisk utflykt. Mycket i artikeln ägnas Sovjetunionens fall och jämförelser mellan Sovjetunionen och Kina – det ena ett resolut misslyckande, det andra en enastående framgång.

¹ John Ross, *China's Great Road*, Praxis Press, 2021.

Det är en oerhört personlig och subjektiv skildring av Sovjetunionens fall. Hur Sovjetunionen uppstod och vad som präglade revolutionen där bortser han helt ifrån. Nu är han förstås mer upptagen av slutet än inledningarna, men om hans jämförelser mellan Kina och Sovjetunionen ska tas på allvar, och om han fortfarande gör anspråk på att vara marxist, måste man ta i beaktande hur var och en av dessa stater uppstod. Den ena var resultatet av en arbetarrevolution ledd av marxister. Den stod i skuld till djupgående teoretiska resonemang om arbetarklassens centrala roll och var proletär till sin karaktär. Den andra var resultatet av ett utdraget inbördeskrig och base-rade sig på bönderna och väpnad kamp. Detta innebär inte att man kan förneka att Maos inställning skulle bli framgångsrik, men vi måste också erkänna att de massakrer som ägde rum på arbetarna och det krossande av kinesiska arbetaraktivister som ägde rum innan Mao började förespråka bondeledda uppror, var tragedier som hade gått att undvika.

I händerna på Ross blir de sovjetiska erfarenheterna inte mycket mer än en socialrealistisk affisch. Allt handlar om kamp, patriotism och nationalism. Ekonomisk kris och stagnation var visserligen avgörande för sammanbrottet och kapitalismens återkomst, men det finns en klar koppling mellan den oerhört nationalistiska och plakatmässiga syn på historien som han uppenbarligen hyllar. När marxismen ersattes med stalinism blev det uttryck för storrysk nationalism som kom att dominera.

Kapitalismens återupprättande i Sovjetunionen

Återupprättandet av kapitalismen är värt att ägna intresse. Det var den sovjetiska byråkratin som både utsåg Josef Stalin och skapades av Stalin. Även om den inte gav upphov till någon utsugar-klass skulle den senare utgöra basen för utvecklingen av kapitalistisk utsugning. Sovjetunionens upplösning gav byråkratin möjlighet att bli den nya kapitalistklassen. Det handlade i början om en rå och vulgär kapitalism.

Under upplösningen av Sovjetunionen stod olika krafter i skarp konflikt med varandra. Detta var mycket mindre ideologiskt betingat än en del försöker påskina. Avgörande ögonblick i den konflikten utgjordes av kuppen och motkuppen i augusti 1991 och bilderna av hur Jeltsinvänliga krafter attackerade det ryska parlamentet eller ”Vita huset”. Ross skildrar denna händelse och talar om ”patrioter och socialister” i kamp mot den förstörelse som skulle komma. Men det fanns inget heroiskt i något av detta. Kampen stod mellan rivaliserande byråkratiska grupper, som samtliga var inriktade på att återupprätta kapitalismen – det man stred om var hur man bäst skulle få ut maximala fördelar för egen del. En del av dessa ”patrioter” skulle bli de oligarker vars chockterapi gjorde ett fåtal rika medan flertalet hamnade i fattigdom. Denna konflikt styrker Trotskij's bedömning att byråkratin var ”arbetarstatens borgerliga organ”.²

I Kina hade övergången till kapitalism inte mycket av de brutala övertonerna i Sovjet. Det kinesiska partiets och statens byråkratiska karaktär hade emellertid slående likheter med sina motsvarigheter i Sovjet. I båda stater skedde en närmast oundviklig övergång till kapitalism. Den kinesiska byråkratin, organiserad i hierarkisk form, åtnjöt betydande materiella privilegier, som inte befolkningen i allmänhet hade tillgång till. Vid en viss tidpunkt ville även den cementera sina privilegier genom faktiskt privat ägande av ekonomin. Kinas väl till kapitalism har stadigt avancerat. Där hade man återupprättat kapitalistiska förhållanden före de konvulsioner som präglade slutet av Sovjetunionen. Åter är detta något som Ross bortser från.

Ett oerhört snedvridet ekonomiskt argument

Kinas ekonomiska tillväxt har under senare år varit anmärkningsvärd. Det går inte att förneka.

² Leo Trotskij, *Den förrådda revolutionen*.

Frågan är däremot om det betyder att detta varit en framgång för socialismen. Statistiken över Kinas ekonomiska utveckling är onekligen imponerande. Men beror det på en innovativ socialistisk politik eller är det resultatet av att kapitalistiska förhållanden återupprättats under en auktoritär regim? Ross gör verkligen stora bemödanden att med statistikens hjälp visa att Kina ekonomiskt har distanserat resten av världen. Särskilt fäster han sig vid ”Sovjetunionens ekonomiska misslyckande [och att] Kina sedan 1978 svarat för ekonomiska framgångar bokstavligen man motstycke – världshistoriens snabbaste och mest långvariga ekonomiska tillväxt. 1990, det sista året av Sovjetunionens existens, hade Kinas BNP ökat med 767 procent sedan 1950 – jämfört med 299 procent för USA, 290 procent för Sovjetunionen och 409 procent i genomsnitt internationellt”. Sådan statistik är egentligen meningslös. Medan den ekonomiska tillväxten i Kina var sund under perioden omedelbart efter 1949 inträffade den verkliga uppgången och en explosionsartad tillväxt efter 1970-talet då kapitalismen återupprättats.

Hur gick då denna mirakulösa tillväxt till i Kina? Dess önskan att omfamna en kapitalistisk framtid uppmuntrades givetvis av kapitalismens kris. Kapital strömmade in i Kina. Industrier skapades snabbt. Kina sågs som kapitalismens räddare. I början av 1990-talet hade landet blivit en stor låntagare hos Världsbanken. Under kapitalismen har Kinas ekonomi vuxit från 113 miljarder dollar 1972, då Nixon gjorde sitt berömda besök, till drygt 214 triljoner dollar 2020.³

I början av perioden efter Mao backades kapitalismen i Kina upp av de utvecklade kapitalistiska staterna och genom att kapital flödade in i landet. Under perioden 1984-89 uppgick direkta utländska investeringar i Kina till 2,3 miljarder dollar. 1995-99 hade detta stigit till 40,6 miljarder. Kapitalet skapade sig en väg till Kina. På mycket kort tid kom Kina att spela en framträdande roll i det internationella flödet av investeringar. 2018 uppgick utlandsinvesteringarna i Kina till 137 miljarder dollar. Kinas väg till kapitalism är uppenbar.⁴

Ross' världsåskådning är enkel och okomplicerad. Sovjetunionen misslyckades och Kina lyckades. Kina hade förstått Karl Marx, anpassade Marx och tillämpade Marx. Han grundar detta på misslyckandet för den sovjetiska ekonomin tiden efter andra världskriget jämfört med Kinas snabba expansion sedan 1970-talet. Han är snabb att tillskriva de kinesiska framgångarna en klok läsning av Marx. Det cirka 30 år som gick innan Kina öppnade sig för Väst är ganska talande. Under huvuddelen av de 30 åren skilde sig Kinas val av utveckling, trots schismen mellan Beijing och Moskva, inte mycket från de första åren av stalinistisk ekonomisk satsning i Sovjetunionen. Den mer skickliga tolkningen av Marx som gör John Ross så förtjust kan inte ha kommit förrän efter de 30 åren. Perioden efter andra världskriget då Sovjetunionens planekonomi visade sig vara ett misslyckande sammanföll med det stora språnget framåt i Kina, ett försök att kopiera den sovjetiska modellen, och som inte hade mycket med marxism att göra men desto mer med stalinism.

Det är kanske talande att Ross inte har något att säga om att den kris kapitalismen stod inför i Väst och behovet att motverka hotet mot de internationella profitkvoterna sammanföll med att Kina öppnade sig mot Väst. Detta är viktigt och måste vara något vi hela tiden har i sikte.

Marx' teori om profitkvotens tendens att falla hade än en gång i praktiken bevisat sin riktighet. Kapitalismens kris i början av 1970-talet ledde till en kvalitativ förändring av kapitalismen. Där kapital en gång dragit till sig arbetare, på hemmaplan eller från andra länder, som flyttade dit

³ D Guthrie, "Understanding China's Transition to Capitalism: the contributions of Victor Nee and Andrew Walter", *Sociological Forum*, årg. 15, n° 4, 2000, sid. 727-749.

⁴ N R Landy, "The Role of Foreign Trade and Investment in China's Economic Transformation", *The China Quarterly*, n° 144, december 1995, sid. 1065-1082.

arbete fanns innebar nu behovet av att rädda lönsamhet en helomvändning av den strategin. Nu flödade kapitalet dit den billigaste arbetskraften stod att finna. En snabb globalisering blev följden. Kortvarigt löste den kapitalismens omedelbara problem och bidrog till att lösa några av Kinas.

Kina erbjöd den krisdrabbade västkapitalismen en stor arbetskraftsreserv. Det blev ”världens fabrik” och det enorma kapitaltillflödet gav Kinas kapitalism möjligheter att utvecklas till den grad att den nu tävlar med USA och exporterar kapital till låglöneområden.

Allt detta bortser Ross från i sin naiva argumentering i syfte att visa att Kina är socialistiskt. Han klamrar sig fast vid sin version. En enkel version om Sovjetunionens misslyckande och Kinas framgång. Allt förklaras med att den sovjetiska ekonomin i mitten av 1970-talet var på väg in i en kris som till sist ledde till sammanbrottet, medan Kina börjat en ny ”lång marsch” för att bli en framskriden ekonomisk makt. Krisen för kapitalismen var reell på 1970-talet. Teorin om profitkvotens fallande tendens visade sig vara ett existentiellt hot mot kapitalismen. Globaliseringen ledde till en minskning av tillverkningsindustrin i Väst när kapitalet rörde sig till områden med låga löner. Detta sammanföll med att Kina insåg att det måste öppna sig mot Väst eller stagnera. Detta var mer ett resultat av en pragmatisk hållning till politik och ekonomi från Kinas sida än någon omsorgsfull hantering av marxismens teori.

Förvrängning av teorin

Enligt Ross är Kina socialistiskt. Men 60 procent av Kinas BNP, 80 procent av sysselsättningen och 90 procent av alla nya jobb är produkter av den privata sektorn. Privatkapitalister står för 70 procent av alla investeringar och 90 procent av exporten. Sextiosex procent av all ekonomisk tillväxt i landet härrör från den privata sektorn.⁵ Ross har samlat en betydande mängd statistiska belägg för att visa på den ekonomiska utvecklingen, men förstör slutligen sin argumentation genom att i *China's Great Road* göra gällande att ”staten står för nästan 40 procent av investeringarna”. Det är absurt att på sådana grunder hävda att det skulle ge trovärdighet åt talet om socialism. Om så vore var Storbritannien också socialistiskt 1949 då staten kontrollerade Bank of England, kolgruvorna, telekommunikationer, transporter, energitillgången och stålproduktionen. Men var Storbritannien socialistiskt? Svaret är uppenbart. Vi måste besinna att socialismen är ett ekonomiskt system baserat på produktion av bruksvärd och inte på utvinning av mervärde för privat vinning. Social, politisk och ekonomisk jämlikhet är målet.

Kinas ”socialism” är helt klart baserad på utsugning och ojämlikhet. Den Hongkong-baserade *China Labour Bulletin* (CLB)⁶ talar om protester, strejker och oro bland arbetarna i Kina. De baserar sig på rapporter i tidningarna och egna kontakter i Kina och rapporterna får antas ligga i underkant på grund av censuren. CLB har inregisterat över 1 700 strejker och arbetarprotester under 2019, en uppgång med 36 procent i jämförelse med de 1 250 fall som rapporterades 2017. Kapitalismen i Kina är härjad av samma kriser och konflikter som hemsöker kapitalismen på andra håll. Bara skillnaderna i fördelningen av rikedomarna är ett hån av talet om att Kina bygger socialism. En arbetare i städerna tjänar i genomsnitt 2,5 gånger så mycket som en arbetare på landsbygden, privat ägande av bostäder uppmuntras men att köpa en lägenhet kräver 43,5 gånger av en årsinkomst. De tio rikaste procenten av befolkningen tjänar lika mycket som de 50 nedersta procenten.⁷ Och den sortens siffror har långsamt förvärrats på sistone.

⁵ Se [The role of China's state-owned companies explained](#)

⁶ [China Labour Bulletin \(CLB\)](#)

⁷ [China Has a Huge Wealth-Gap Problem — and It's Getting Worse](#)

Ross ser sig själv som något av en lärjunge till Deng Xiaoping. En av Dengs aforismer, ”att bli rik är ärofullt” togs bokstavligt av en del i det nya socialistiska Kina. Det finns ett stort antal ytterst rika individer, exempelvis Kinas 698 miljardärer. Kina är ett av de mest ojämlika samhällena på jorden. Även om den mest iögonfallande fattigdomen är borta har den relativa fattigdomen ökat. Över 600 miljoner kineser tjänar kring 2 000 dollar om året.⁸ De ärofullt rika kan tävla med de skamlöst rika i USA, men USA påstår sig inte bara något annat än vad det är – en rovgirig kapitalistisk ekonomi. Inget av detta får komma fram. Om Ross får bestämma bestäms socialismen av nivån av statligt ägande och investeringar.

Statlig kontroll eller nationalisering av det ena eller andra kan vara tecken på en samhälleligt progressiv tendens, men det får inte förväxlas med socialism eller någon praktiskt tillämpning av marxistisk ekonom. Marxisten Ross torde ha stiftat bekantskap med en annan marxist innan han vågade sig ut på osäker mark, men Friedrich Engels tycks komma efter Deng i rangordning. Engels kommentarer i noterna till *Anti-Dühring* är viktiga:

Men om det statliga tobaksmonopolet är socialistiskt, då kan man även räkna Napoleon och Metternich bland socialismens grundläggare. När t.ex. den belgiska staten av helt vanliga politiska och finansiella skäl själv byggde sina järnvägar eller när Bismarck utan någon som helst ekonomisk nödvändighet förstatligade Preussens viktigaste järnvägslinjer, helt enkelt för att bättre kunna ordna och utnyttja dem i händelse av krig, för att göra järnvägstjänstemännen till valboskap åt regeringen och för att skaffa sig en ny, av riksdagsbesluten oberoende inkomstkälla, så var detta på intet sätt några socialistiska åtgärder, varken direkt eller indirekt, varken medvetet eller omedvetet. Med samma rätt kunde man beteckna även den kungliga sjöfarten, den kungliga porslinsmanufakturen och t.o.m. de militära skradderierna som socialistiska inrättningar ....

Socialismen är förstås kopplad till ägandet av produktion, distribution och handel och strävar efter att eliminera klassförtryck och ojämlikhet. Även om ekonomiska frågor är centrala är det avgörande hur socialismen fungerar i praktiken. Detta har hittills inte prövats, men en demokratisering av samhälle och arbetsplatser, lika tillgång för alla, en kollektiv prägel på samhället som befrämjar trygghet, hälsovård, utbildning och välfärd är samtliga viktiga mål. Ekonomisk tillväxt må vara betydelsefullt, men det är även samhällets sociala tillväxt.

Ross är nöjd med att hämta sin inspiration av Deng Xiaoping, enligt honom den främste ekonom världen skådat och en portalfigur inom marxistisk teori. Dengs verkliga insats bestod att sätta fart på kapitalismens återinförande i Kina. Han gav en läpparnas bekännelse till Marx och gjorde som så många före honom – plockade de russin som behövdes ur hela Marx och Engels produktion. Han använde Engels' *Kommunismens grundsatser* för att visa att privategendomen inte gick att avskaffa förrän under vissa förutsättningar. Han citerade *Manifestet* för att understödja den tanken och fortsatte med att påminna folk om den Nya Ekonomiska Politik som införts i Sovjetunionen strax efter revolutionen. Argumenten var falska, men när man kontrollerar statsapparaten går det lättare att sälja dem. Och nu ägnar sig Ross åt att ”sälja” vidare samma produkt.

Detta för oss över till Ross bidrag till några av de teoretiska frågor som uppstår. Detta kräver i varje fall en kommentar i förbigående. Kina, har vi fått veta, var ”bättre” på marxismen än Sovjetunionen var. Detta är oerhört krystat, i all synnerhet som ingendera staten på allvar gick att anklaga för att vara marxistisk. Stalin hade tidigt överskridit sådana obekväma teoretiska frågeställningar och Mao hade aldrig riktigt bekymrat sig med Marx.

Ross hävdar⁹ att Vladimir Lenin ”1917 hade visat hur socialismen kunde uppstå i ett imperialis-

⁸ [600 million Chinese earn 1,000 RMB a month ...](#)

⁹ John Ross: [Learning from China](#)

tiskt land – och därmed skapat ’marxismen-leninismen’. Men det var KKP, under ledning av Mao Zedong, som 1949 för första gången i historien visade hur socialismen kunde byggas i ett utvecklingsland – och därmed förde upp Mao Zedong, vid sidan av Lenin, som den störste politiske tänkaren under 1900-talet och gjorde Mao Zedongs tänkande, som det kallas i Kina, till ett avgörande bidrag till marxismen”. En sådan formulering skaver rejält. Lenin hade aldrig accepterat tanken på att bygga socialism i ett land. Påståendet att Mao var den störste politiske tänkaren under 1900-tal och att hans ”tänkande” utgör ett avgörande bidrag till marxismen kräver verkligen en kommentar.

Hur Mao kunnat förse med beteckningen att inte bara ha varit marxist, utan en stor marxist, är gåtfullt. I själva verket hade Mao ingen marxistisk teori när han anslöt sig till KKP och även om det här är betydelselöst har det också påvisats att han inte gjorde några seriösa försök att förse sig med någon teori överhuvud taget. Politiskt och teoretiskt var han mer lockad av de idéer det nationalistiska Guomindang stod för. Det är belagt att han hänvisar till Sun Yatsen som inspirationskälla och som den som hos honom väckte tanken på att satsa på bönderna. Han upprepade envist att hans ideologiska preferenser återfanns i Suns ”tre folkprinciper”. De gick ut på att befrämja ett nationalistiskt perspektiv som i mycket liknade nationalistiska rörelser i väst, att befrämja en västlig uppfattning om demokrati och omvandling av ekonomin och att öppna ekonomin mot omvärlden. Den enda del av Suns vision som inte tagits i bruk är främjandet av västlig demokrati.¹⁰

Kina är *inte* socialistiskt. Det är en spirande kapitalistisk stat som fortfarande förmår understödja vissa former av välfärdssamhälle. Kina utsätts för elaka attacker av USA. Det har inget att göra med några ideologiska skillnader utan beror helt och hållet på USA:s behov av att hävda sin ekonomiska maktställning och globala hegemoni. Detta måste stå i förgrunden för vänsterns arbete. Det handlar inte så mycket om att försvara Kina som att gå emot imperialisternas krigsplaner.

Översättning: *Björn Erik Rosin*

Lästips – om Kina

Maurice Meisner: [Maos Kina och efteråt](#) (utgår från Mao-eran, men handlar främst om Deng Xiaoping-eran, då framväxten av den kinesiska kapitalismen tog fart.)

Minqi Li; [Arbetarklassens framväxt och den kinesiska revolutionens framtid](#) (2011).

[Perspektiv på Kina](#) (artiklar ur *New Left Review* 2019)

Pierre Rousset: [KINA – en ny imperialism uppstår](#) (2021)

Per-Åke Westerlund: [Kinas statskapitalistiska imperialism](#) (2021)

Texterna innehåller länkar till ytterligare texter.

---

¹⁰ G T Yu, ”Revolution: Past, Present and Future”, *Asian Survey*, årg. 31, n° 10, 1991, sid. 895-904.